

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

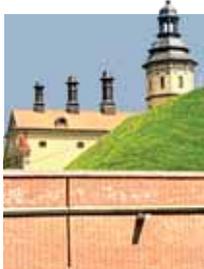
● NO.22 (3190) ●

● ЧАЦВЕР, 17 ЧЭРВЕНЯ, 2010

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Родны бераг на Волзе
Выстава “Малюся я небу, зямлі і прастору...”, адкрытая ў Татарстане, расказвае пра Янку Купалу **Стар. 2**

Маладыя галасы ў старым парку
На тэрыторыі Нясвіжскага палацава-паркавага комплексу будзе працаваць міжнародны валанцёрскі лагер **Стар. 3**

Рамонт на балоце
Раней такія мясціны асушалі. Цяпер там ставяць плаціны, каб зберагчы ваду **Стар. 4**

СУПОЛЬНАСЦЬ

Армянскі акцэнт сяброўства ў Мінску

За подзвігі, здзейсненыя ў Вялікую Айчынную вайну на тэрыторыі Беларусі, званне Героя Савецкага Саюза атрымалі 12 прадстаўнікоў братняга народа

Іван Ждановіч

...Была добрая нагода, каб сабрацца армянам і іх сябрам разам, па традыцыі ў мінскім Палацы культуры чыгуначнікаў. Адзначалі Дзень незалежнасці Арменіі, але святочны канцэрт прысвячаўся і Дню Перамогі. У Беларусі, да слова, цяпер жыве больш за 10 тысяч армян. Вітаючы залу, пасол Арменіі ў Беларусі Армэн Хачатран павіншаваў усіх са святам, падзякаваў беларусам, якія цёпла і сардэчна ставяцца да яго суайчыннікаў.

Ішоў не проста канцэрт, а душэўны, шчымлівы, пранікнёны дыялог пакаленняў. Была хвіліна маўчання, быў аповед трох маладых вядучых пра ўдзел армян у Вялікай Айчыннай, на экране — твары армян, што ваявалі, загінулі за Беларусь. Танцы ансамбля “Эрэбуні” ілюстравалі гісторыю Арменіі. А яшчэ спявалі, танцавалі, ігралі на розных інструментах і чыталі вершы як юныя прадстаўнікі армянскай супольнасці, так і іншых нацыянальнасцяў. Ас-

новай жа для размовы пра даўняе моцнае сяброўства армян і беларусаў стала кніга “Армяне — Героі Савецкага Саюза ў баях за Беларусь (1941–1944 гады)”, выдадзеная да свята пры падтрымцы беларускага прадпрыемства, армяніна Армэна Хечаяна. Кнігу разам стваралі сябры: вучоны-гісторык з Арменіі Клімент Аруцян і яго беларускі калега Аляксей Літвін. І перш чым пад апладысменты падняліся на сцэну аўтары, удзельнікі канцэрта як бы перагортвалі старонкі мінулага. Лічбы ўражваюць.

“600 тысяч армян змагаліся ў гады Вялікай

У маляўнічых танцах ансамбля “Эрэбуні” чытаецца гісторыя Арменіі

Айчыннай, з іх 200 тысяч загінула, — гаварыў доктар гістарычных навук Аляксей Літвін. — Каля 60 тысяч армян змагаліся з фашыстамі, у тым ліку і ў партызанах, падполлі тут, на зямлі Беларусі. І загінула іх у нас вельмі шмат: прыкладна 15–20 тысяч”. Гісторык пашкадаваў, што яшчэ не створана поўная база дадзеных пра салдатаў-вызваліцеляў, і “з тых паўтара мільёна пахаваны ў Беларусі, мы ведаем менш за палову

Навукоўцы К. Аруцян, А. Літвін, А. Сардараў — удзельнікі ўрачыстасці

імён”. Але база ствараецца, і Аляксей Міхайлавіч спадзяецца ў гэтай справе і на падтрымку армянскай дыяспары. Сёння ўстаноўлена: 12 сыноў Арменіі высокае званне Героя атрымалі за подзвігі, здзейсненыя на беларускай зямлі. Вядомы і яшчэ 12 Герояў, якія змагаліся на тэрыторыі Беларусі, прычым чацвёрта з іх тут і пахаваны, а магільна аднаго не ўдалося знайсці па гэты час.

Беларускі гісторык прызнаўся: да работы над кнігай і не ўяўляў, як многа зрабіў армянскі народ для Перамогі, вызвалення Беларусі. Ён пазнаёміўся з Кліментам Аруцянцам гадоў трыццаць таму, у бібліятэцы. І ведаў яго як патрыёта Арменіі, удумлівага, уважлівага даследчыка. “Клімент стварыў спраўдны помнік, цэлую кніжную галерэю аб подзвігах армян на вайне”, — высока ацэньвае работу калегі Аляксей Міхайлавіч. Праца над кнігай пачы-

налася з іх асабістага сяброўства: пару гадоў таму вырашылі разам напісаць пра баявую садружнасць армянскага і беларускага народаў.

Цікава, што менавіта беларускія старонкі ў гісторыі роду падштурхнулі да заняткаў гістарычнай навукі Клімента Аруцяна. Задаючы гасцю з Арменіі пытанне пра тое, што яго звязвае з Беларуссю, я, прызнацца, і не чакаў атрымаць такі змястоўны адказ.

— Гэта ўжо трэцяя мая паездка ў Беларусь, а першы раз я спецыяльна паехаў у Брэст, — сказаў Клімент Амасевіч. — Там мой дзядзька, Андронік Мінасян, служыў у Брэсцкай крэпасці. Але калі фашысты наступалі, частка гарнізона ў першыя дні вайны была па-за крэпасцю, у ліку іншых з баямі ён змог адступіць, потым быў пад Сталінградам, удзельнічаў у вызваленні Венгрыі, у баях за Аўстрыю... → **Стар. 2**

Шляхамі знакамітага земляка

А што, калі прайсціся шляхамі Францыска Скарыны? Як вядома, менавіта ў Празе ён выдаў першую Біблію на старажытнабеларускай мове. Сёння цяжка сказаць, якія са сваіх куточкаў адкрыла для маладога гасця з Вялікага княства Літоўскага будучая сталіца алхімікаў і астраномаў. Але настрой горада схіляе да падарожжаў навоабмац. Таму можна крыху пафантазіраваць на тэму пражскіх шляхоў, па якіх хадзіў і беларускі першадрукар.

Ніна Шпакоўская

Дэвізам культурных дзеячаў XVI стагоддзя былі словы Эразма Ратэрдамскага «латынь і адукацыя». Гэтых складнікаў было тады дастаткова, каб два гуманісты з розных краін Еўропы знайшлі па-

разуменне. Цэнтрам жа гарачых навуковых спрэчак, у ходзе якіх нараджалася не менш гарачая ісціна, у Празе эпохі Рэфармацыі быў Клеменціум: там знаходзіўся Карлаў універсітэт, першая ў Еўропе славянская вышэйшая навучальная ўстанова, заснаваная яшчэ ў XIV

стагоддзі. Сёння тут размяшчаецца Нацыянальная бібліятэка Чэхіі. У беларускім аддзеле на палічках прыкладна паміж творамі Рыгора Барадуліна і Уладзіміра Караткевіча прымасцілася перавыданне «Малая падарожная кніжка». Дарэчы, можна з упэўненасцю казаць, што

і сам Скарына не абмінуў гэтай літаратурнай скарбніцы. Як бібліятэка яна была заснавана толькі ў 1777 годзе, але шматлікія рукапісы і першыя друкаваныя выданні захоўваліся і, вядома, выдаваліся студэнтам для навуковай работы менавіта тут, у Карлавым універсітэце. Думаецца, Скарына не аднойчы прыходзіў сюды, каб у цішыні пазнаёміцца з плёнам працы сваіх папярэднікаў. Пэўна, было ж у яго руках чэшскае выданне Бібліі 1490 года, адзін з малюнкаў якога паўтораны ў гравюры, змешчанай ў скарынаўскім Псалтыры. → **Стар. 3**

У фокусе

- **Ніці народнай дыпламатыі**
Цэнтр беларускай мовы і культуры адкрыўся ў Баку **Стар. 2**
- **У скарбніцы — юбілей**
Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва адсвяткаваў 50-годдзе **Стар. 2**
- **Музейная прэм’ера**
Новая экспазіцыя адкрылася ў Палацы Бутрымовіча ў Пінску **Стар. 3**
- **Сын салдата**
Бацькавы ўспаміны пра вайну дапамаглі Аляксею Дудараву напісаць п’есу “Радавыя”, спектаклі па якой паставілі дзiesiąткі тэатраў свету **Стар. 4**

Армянскі акцэнт сяброўства ў Мінску

На вечарыне ўшаноўвалі ветэранаў

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

— Я нарадзіўся ў горадзе Кафана, — прадаўжаў вучоны. — Высветліў: 200 армян адтуль служылі ў Брэсцкім гарнізоне, калі пачалася вайна. Гэта былі адукаваныя людзі, з іх 130 былі настаўнікамі. І яны пісалі такія пісьмы з Брэста! Абараняючы крэпасць, стаялі насмерць, і многія загінулі там. У Брэсце я лёгка знаходзіў армянскія прозвішчы на памятных плітах, і ў музеі пра іх ёсць звесткі. Так што найперш гэта мяне звязала яшчэ з дзяцінства з Беларуссю. Дарэчы, калі мне было гадоў пяць, я на карце Саюза ўжо мог паказаць, дзе горад Брэст. Увогуле ж тры мае дзядзькі былі ваеннымі, і бацька ваяваў, вярнуўся дадому пасля ранення.

Клімент Аруцянцян цяпер працуе ў Інстытуце гісторыі Акадэміі навук Арменіі, добра ведае, што яго народ спрадвеку звязаны з гісторыяй Беларусі. Ён нагадаў, што сёлетнія 600-я ўгодкі Грунвальдскай бітвы — свята і для Арменіі: “там быў цэлы армянскі полк”. І калі

Савецкая ўлада ўсталёўвалася, то Аляксандр Мяснікян, вядомы ў Беларусі як Мяснікоў, быў у лідэрах рэвалюцыйнага руху, у 1919-м узначальваў ЦК кампартыі Беларусі і ўрад. Як даніна павагі беларусаў яшчэ аднаму слаўнаму сыну Арменіі — вуліца Алібегава (Аганеза Алібеянца) у Мінску. Напісаў армянскі гісторык кнігу і пра двойчы Героя Івана Баграмяна — з імем Маршала Савецкага Саюза звязана вызваленне Беларусі, ён тады камандаваў Першым Беларускай фронтам, на якім змагалася амаль мільён салдатаў. На беларускай зямлі Баграмян атрымаў і першае званне Героя. Усяго ж за вайну, з горадасцю ўдакладняе Клімент Аруцянцян, высокага звання ўдастоены 106 армян.

І Клімент Аруцянцян, і Аляксей Літвін прадаўжаюць сумесную работу па ўшанаванні памяці герояў Перамогі, вызвалення Беларусі. Важна, што цяпер да пошукавых работ падключацца і шматлікія прадстаўнікі армянскай дыяспары.

ВЕСТКИ

Ніці народнай дыпламатыі

Таццяна Паляжай

Цэнтр беларускай мовы і культуры адкрыўся ў Баку

Удзел у цырымоніі адкрыцця цэнтра прыняў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка пад час свайго знаходжання ў Азербайджане з афіцыйным візітам.

Як адзначыў Аляксандр Лукашэнка, адкрыццё Цэнтра беларускай мовы і культуры ў Бакинскім славянскім універсітэце сведчыць аб тым, што Беларусь і Азербайджан і ў далейшым “гатоўны вяршыць вялікія справы і ісці ў адным напрамку”. “Гэта яшчэ адна ніць народнай дыпламатыі”, — падкрэсліў ён.

Між іншым, дасягнута таксама дамоўленасць аб адкрыцці азербайджанскага цэнтра ў Беларускай дзяржаўнай педагагічнай універсітэце імя Максіма Танка. Сёння Бакинскі славянскі ўніверсітэт падтрымлівае цесныя сувязі з БДПУ, а з новага навучальнага года гэтыя дзве вышэйшыя навучальныя ўстановы абмяняюцца выкладчыкамі беларускай мовы і азербайджанскай.

Аляксандр Лукашэнка сустраўся таксама з актывам таварыства дружбы і супрацоўніцтва “Азербайджан — Беларусь”.

На зямлі і ў космасе

Беларускі спадарожнік для сістэмы дыстанцыйнага зандзіравання Зямлі плануецца запусціць з касмадрома “Байканур” у канцы года

Работы па стварэнні касмічнага апарата завяршаюцца. Ён будзе працаваць у беларуска-расійскай касмічнай групоўцы. Практычна гатовы і наземны комплекс — Цэнтр кіравання палётамі, прыёму і апрацоўкі інфармацыі.

“Сфарміравана самадастатковая беларуская касмічная сістэма дыстанцыйнага зандзіравання Зямлі. І за кошт таго, што беларускі апарат будзе працаваць у сумеснай групоўцы, магчымасці гэтай сістэмы, безумоўна, пашыраны”, — паведаміў старшыня Прэзідыума Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Міхаіл Мясніковіч.

Родны бераг на Волзе

Выстава “Малюся я небу, зямлі і прастору...”, адкрытая ў Татарстане, раскажа пра Янку Купалу

Іван Іванаў

Бывае, лёс адной Асобы назаўсёды моцна збліжае цэлыя народы. Так было і з Татарстанам. Пад час Вялікай Айчыннай вайны, як вядома, Янка Купала, якому было ўжо пад шэсцьдзесят, разам з жонкай Уладзіславай Францаўнай вымушаны былі падацца ў эвакуацыю. Спачатку ў Маскву, а потым у Татарыю. Прытулілі яго ў сяле Пячышчы, кіламетраў за трыццаць ад Казані. У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы мне расказалі: пісьменнік пазнаёміўся там з дырэктарам мельзавода Іванам Няякшыным, які і запрасіў бежанцаў пасяліцца ў доме на тэрыторыі прадпрыемства. Тыя пакоі на другім паверсе і сталі, па сутнасці, на сем месяцаў апошнім жыллом Песняра. Яшчэ ў 75-м там быў адкрыты Музей Янкі Купалы, які цяпер — у складзе Нацыянальнага музея Татарстана.

— Выстава, што адкрылася

5 чэрвеня ў Музеі Янкі Купалы ў сяле Пячышчы Верхняўслонскага раёна — сумесны культурна-адукацыйны праект нашага музея і Нацыянальнага музея Татарстана, адно з важных мерапрыемстваў Года культуры Беларусі ў Расіі, — гаворыць загадчыца навукова-экспазіцыйнага аддзела Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Глафіра Кушалы. — Імкнуліся паспець да юбілею: 35-х угодкаў з дня адкрыцця Купалаўскага музея ў Пячышчах. Мяркую, экспазіцыя будзе цікавай усім, асабліва ж нашым суайчыннікам, якіх у тым рэгіёне шмат — актыўна працуе і беларуская суполка, якой кіруе Сяргей Паўлавіч Марудэнка. Упэўнена, што наш праект падпітае там жывы беларускі дух.

Назвай выставы “Малюся я небу, зямлі і прастору...” абраны радкі з верша “Мая малітва” 1912 года, якія сталі ўжо ў наш час песняй, духоўным гімнам: яго пранікнёна выконваў знакаміты заснавальнік ансамбля

На адкрыцці выставы ў Пячышчах

“Песняры” Уладзімір Мулявін. Пяць магутных строф паволі раскрываюць, што моліцца Янка Купала і ўсім стыхіям, і магутнаму Богу — “за родны загон Беларусі”. Спецыялісты, абпіраючыся на багатую калекцыю аднаго са старэйшых літаратурных музеяў Беларусі, і сапраўды падрыхтавалі апавед пра Купалу як высокі сімвал і гонар усёй

беларускай нацыі. Большасць экспанатаў раскрываюць ролю Песняра ў станаўленні, развіцці айчыннага тэатральнага і музычнага мастацтва: гэта копіі эскізаў сцэнічных касцюмаў, дэкарацый да спектакляў Янкі Купалы на сцэне Беларускага дзяржаўнага тэатра. Прадстаўлены і шэраг іншых цікавых экспанатаў, фотаздымкаў.

У скарбніцы — юбілей

Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва адсвяткаваў 50-годдзе

Адам Мальдзіс

Юбілейныя мерапрыемствы доўжыліся два дні. Спачатку ў будынку архіва-музея па вуліцы Кірыла і Мяфодзія (сімвалічнае спалучэнне!) адбыліся Дзесятыя (таксама “круглая” дата) Узвышаўскія чытанні, на якіх было разгорнута нямала адметных старонак гісторыі беларускай літаратуры 1920-х гадоў. У праграму былі ўключаны дзве тэмы, якія ўзаемна дапаўняліся: “БДАМЛіМ — скарбніца духоўнай культуры

Беларусі”, “Узвышша” і ўзвышэнцы ў фондах БДАМЛіМ”. Працавала адпаведная выстава. А затым у сценах Беларускага дзяржуніверсітэта прайшло ўрачыстае пасяджэнне.

Узнёсла, вобразна гучалі прамовы віншавальнікаў. Намеснік міністра культуры Тадэвуш Стружэцкі назваў работнікаў архіва-музея “захавальнікамі памяці”, а намеснік старшыні Беларускага фонду культуры пісьменнік Анатоль Бутэвіч — “выхавальнікамі гістарычнай свядомасці нацыі”. Некалькі прамовцаў варыравалі сцвярджэнне,

што юбілей святкуе — з увагі на фонды знакамітых асоб — “самы інтэлектуальны архіў краіны”. А народная артыстка Беларусі Марыя Захарэвіч выказала ўпэўненасць, што ў старажытным пабернардынскім будынку на вуліцы святых Кірыла і Мяфодзія жывуць душы твораў. Пісьменніца Валянціна Коўтун ушанавала музей медалём прападобнай Ефрасінні Полацкай — вышэйшай узнагародай фонду, які яна заснавала. Начальнік дэпартаменту архіваў і справаводства Міністэрства юстыцыі Уладзімір

Адамушка падкрэсліў: 50-гадовы “маладзён” ужо фактычна дагнаў “па вазе” сваіх намнога старэйшых папличнікаў — Нацыянальны архіў Беларусі і Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. Тут маецца каля ста тысяч адзінак захавання, згрупаваных у 475 фондаў дзяржаўных і грамадскіх устаноў і арганізацый, а таксама паасобных твораў, дзеячаў літаратуры, выўленчага мастацтва, музыкі, тэатра, кіно.

Варта падкрэсліць: БДАМЛіМ даўно стаў устаноўай міжнароднай. Архіў-музей плённа супрацоўнічае з суполкамі беларускай дыяспары ў Казахстане, Латвіі, Літве, Малдове, Расійскай Федэрацыі, Украіне, Эстоніі, Беларускай грамадска-культурным таварыствам у Польшчы, Беларускай інстытутам навукі і мастацтва ў ЗША... Тут захоўваюцца

а сабытныя фонды такіх вядомых беларускіх твораў, як спявак Міхась Забэйд-Суміцкі з Чэхіі, навуковец Браніслаў Эпімах-Шыпіла з Расіі, прэзікар Сакрат Яновіч з Польшчы. Мне асабіста прыемна, што з маім чынным удзелам сюды трапілі зборы рукапісаў грамадскага дзеяча і літаратара Алеся Алехніка з Аўстраліі, паэта-рэвалюцыянера Адама Гурыновіча з Польшчы, працякалы пасяджэнняў Згуртавання беларусаў у Канадзе.

А ўперадзе, як сказала мне дырэктар БДАМЛіМ Ганна Запартыка, новыя здзяйсненні. Гэта стварэнне музейна-мультымедычнага інфармацыйна-экспазіцыйнага комплексу, рэдакцыйна-выдавецкага аддзела. Ну, і, вядома ж, перасяленне ў новы і асобны будынак.

Шляхамі знакамітага земляка

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Цяпер у комплексе Клеменціум у гонар Скарыны ўсталявана мемарыяльная дошка. Яна нагадвае вядомы партрэт першадрукара, зроблены ў 1517-м, якраз у год выдання Бібліі. Дарэчы, у Клеменціуме толькі тры пом-

Мемарыяльная дошка ў гонар Ф. Скарыны

нікі, і тое, што адзін з іх прысвечаны Скарыне, вельмі пачэсна.

Паблукаўшы між абвітымі вінаградом сценамі былога будынка Карлавага ўніверсітэта, які яшчэ захоўвае згадкі пра задуменнага дзівака з Сербіі Нікаля Тэсла, будучага «патрыярха» славістыкі Йозефа Добраўскага і хваравіта-ціхага юнака з незвычайным пачуццём гумару Франца Кафку, я вырашыла адшукаць шлях і да друкарні, з варштатаў якой выйшаў першы Псалтыр на старажытнабеларускай мове. Зразумела, гэта была буйная майстэрня, дзе працавалі людзі з веданнем кірыліцы. Без гэтага было б немагчыма, напрыклад, нават суаднесці пад час друкавання малюнкi з патрэбнымі старонкамі. Доктар Міхал Сваташ з Карлавага ўніверсітэта называе два магчымыя варыянты: гэта была выдавецкая майстэрня Севярына ці друкарня Конача. Праўда, дзе дакладна яны знаходзіліся, пан доктар не кажа. Я проста еду да самай вялікай пражскай друкарні, з якой і сёння выходзяць галоўныя газеты, часопісы і кнігі. Яна знаходзіцца каля станцыі метро Фларэнс, ад Клеменціума пешшу

Пражскі перыяд жыцця Ф. Скарыны быў плённым

паўгадзіны. Што ж, хочацца верыць, што менавіта гэты шлях першадрукар паўтараў некалькі разоў на дзень, каб упэўніцца, што справа яго жыцця ў надзейных руках.

Адна з чэшскіх дарог Скарыны вядзе ў Каралеўскі па-

лац: туды першадрукар быў запрошаны ў якасці садоўніка ў 1534 годзе. Якраз тады там былі разбіты Каралеўскі сад у стылі італьянскага рэнесансу. Многія мяркуюць, што пасада садоўніка не да твару доктару медыцыны, але ў мінулым быць садоўні-

кам значыла зусім іншае, чым сёння. Доктар Сваташ лічыць, што Скарыну магла запрасіць жонка караля Фердынанда Першага Ганна з роду Ягайлы — таго самага, які правіў у ВКЛ. Ганна даверыла Скарыне самае каштоўнае, што было ў садзе, — лекавыя зёлкі, якія ратавалі яе ад хвароб і зберагалі маладосць. Пазней там вырошчвалі першыя ў Еўропе цюльпаны, якія толькі потым трапілі ў Галандыю, экзатычныя фрукты і трапічныя расліны. І сёння сад квітнее, пэўна, раскошы ў ім не менш, чым раней.

Многія лічаць, што магіла першадрукара знаходзіцца дзесьці ў Празе, але дзе менавіта — невядома. Таму, каб аддаць належнае славу таму земляку, я іду да помніка Скарыну, работы скульптара Эдуарда Астаф'ева, што быў прывезены ў Чэхію з Мінска ў 1996 годзе. Ён стаіць у невялікім скверыку раёна Градчаны, непадалёк ад Каралеўскага Палаца. Славы таму беларус з гонарам узвышаецца на п'едэстале і спакойна глядзіць з больш чым двухметровай вышыні на цікаўных. А яны падыходзяць бліжэй, каб прачытаць у разгорнутай бронзавай кнізе чэшскую старонку з яго жыцця.

Музейная прэм'ера

Новая экспазіцыя адкрылася ў Палацы Бутрымовіча ў Пінску

Вольга Кабякова

Экспазіцыя распавядае аб ранейшых уладальніках гістарычнага будынка, прадстаўніках вядомых на Палессі шляхецкіх родаў Бутрымовічаў, Скірмунтаў і Ордаў. Пакуль што аснову экспанатаў складаюць фотаздымкі будынка ў розныя эпохі і копіі малюнкаў знакамітага Напалеона Орды, унука першага ўладальніка па-

лаца Матэвуша Бутрымовіча. У перспектыве экспазіцыю плануецца пашырыць.

Помнік архітэктуры XVIII стагоддзя — Палац Бутрымовіча адкрыты ў Пінску пасля рэстаўрацыі ў мінулым годзе. Рэстаўрацыя аднаго са знакавых будынкаў старажытнага Пінска вялася з 2007 года на сродкі абласнога і гарадскога бюджэтаў. З гэтай прыгожай будовай трывала спалучана гісторыя не толькі

сталіцы Палесся, але і Беларусі. Палац Бутрымовіча — першая ў горадзе мураваная пабудова грамадзянскага прызначэння. Камень у яго аснову заклаў апошні польскі кароль Станіслаў Аўгуст Панятоўскі. У сярэдзіне XIX стагоддзя адзін час тут жыў мастак і кампазітар Напалеон Орда. Напярэдадні Першай сусветнай вайны будынак належаў каталіцкай царкве і выкарыстоўваўся як рэзідэнцыя епіскапа. Пасля

вызвалення Пінска ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у ліпені 1944 года ў палацы размясцілася друкарня. Затым на доўгія гады будынак стаў гарадскім Домам піянераў, а ў пачатку 90-х практычна застаўся без гаспадароў.

Прыгожы будынак і ў нашы дні захаваў статус дзеючага палаца — пасля рэканструкцыі тут размясціўся Палац шлюбав. Частка будынка адведзена пад музей.

СПАДЧЫНА

Імя выбіраем разам

Кацярына Нячаева

Грамадская думка абавязкова будзе ўлічвацца пры выбары назваў ці пераназовах геаграфічных аб'ектаў

Такая норма замацавана ў законапраекце «Аб назвах геаграфічных аб'ектаў», прынятым нядаўна на сесіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі.

Гэта тычыцца фізіка-геаграфічных аб'ектаў, адміністрацыйна-тэрытарыяльных адзінак, населеных пунктаў. Калі ж плануецца змяніць назву, то інфармацыя пра гэта павінна быць загадзя апублікавана ў мясцовых СМІ. Калі людзі не згодны, то могуць звяртацца да мясцовых улад, якія абавязаны прыпыніць працэдуру надання назвы і выпрацаваць узгодненае рашэнне разам з мясцовымі жыхарамі. Грамадзяне таксама маюць права выходзіць з ініцыятывай аб наданні або змяненні тае ці іншай назвы геаграфічнага аб'екта.

Асобна ў законапраекце абумоўлена: рашэнні аб наданні назваў ці пераназовах прыпынкаў грамадскага транспарту і станцый метрапалітэна прымаюць мясцовыя органы ўлады. Паводле законапраекта ўсе назвы прысвойваюцца адначасова на беларускай і рускай мовах. Законапраект устанёўвае забарону на выкарыстанне ў назвах геаграфічных аб'ектаў выключна лічбаў ці іншых знакаў, а таксама назваў, «несумяшчальных з гісторыяй і культурай Беларусі, грамадскімі інтарэсамі, прынцыпамі гуманнасці і маралі».

Маладыя галасы ў старым парку

На тэрыторыі Нясвіжскага палацава-паркавага комплексу ў ліпені будзе працаваць міжнародны валанцёрскі лагер "Спадчына Радзівілаў"

Пётр Арэшка

Час разбурае не толькі сцены. Губляюць сваю прыгажосць і паркі вакол старых сядзібаў. Як вядома, у ваколіцах Нясвіжскага палаца іх некалькі. Між тым, гэтая «зялёная архітэктура» — таксама вялікая культурна-гістарычная каштоўнасць — патрабуе догляду. І вось сёлета да гэтай справы актыўна падключыцца моладзь. Дарэчы, валанцёры працавалі ў Нясвіжы і раней, у асноўным ачышчаючы паркі

ад самасейных кустоў і дрэваў. Сёлета ўпершыню першая змена маладзёжнага лагера «Спадчына Радзівілаў», якая пройдзе з 5 па 19 ліпеня, будзе міжнароднай.

Хто ж яны, валанцёры? У асноўным студэнты. Між іншым, пра такія праекты проста марылі нашы суайчыннікі за мяжой. «Гэта лепшая магчымасць для нашых дзяцей з беларускімі ровеснікамі пазнаёміцца, і этнічную радзіму пабачыць», — гаварыла нека наша зямлячка з Вялікабрытаніі, выкладчыца ад-

У Нясвіжскім палацы і ваколіцах яшчэ шмат трэба зрабіць

наго з тамтэйшых каледжаў Эля Дынглі. Яна, дарэчы, збіралася адправіць у беларускі валанцёрскі лагер абедзвюх сваіх дачок. Праўда, па ўзросце пакуль гэта магчыма толькі адной з іх. Ды быў бы пачатак!

Маладыя людзі будуць сёлета не толькі ачышчаць славытыя Радзівілаўскія паркі — іх сілы

спатрэбяцца на ўборцы палаца, гаспадарчых пабудоў, на будаўніцтве. А мінскія археолагі задзейнічаюць іх у раскопках. Ну і, вядома ж, будуць цікавыя культурныя мерапрыемствы, тэатральныя прадстаўленні, экскурсіі, выезды з палаткамі на прыроду... Арганізатары ўпэўнены: усім спадабаецца!

ПАКАЛЕННЕ

Сын салдата

Бацькавы ўспаміны пра вайну дапамаглі Аляксею Дудараву напісаць п'есу "Радавыя", спектаклі па якой паставілі дзесяткі тэатраў свету

Іван Іванаў

— Хай вас не бянтэжыць, што ў зале ёсць пустыя месцы... Тут усе тыя, каго я з поўным правам магу назваць сваёй сям'ёй... Тыя, хто дапамагаў мне па жыцці, чыя сэрцы адгукваліся на тое, што я рабіў... — такімі словамі распачаў сяброўскую вечарыну з нагоды сваіх 60-х угодкаў Аляксей Дударав. Ладзілася яна ў Драматычным тэатры Беларускай Арміі. Зрэшты, не толькі пасада мастацкага кіраўніка ў гэтым тэатры звязвае Аляксея Ануфрыевіча з "людзьмі ў пагонах". І шчыра, даверлівая размова на вечарыне, гартанне сямейнага альбома з дасціпнымі каментарамі, успаміны драматурга пра дзяцінства і юнацтва, а таксама прагляд дакументальнага фільма, створанага пра "сялянскага хлопца з вёскі Зарубы", прыадкрылі вытокі яго адметнага таленту.

Фільм той пачынаецца з азбукі-марзянкі. Адступкае ключом кропкі і працяжнікі, наладжвае сувязь між пластамі часу, падзеямі ўласнага жыцця сам Аляксей. Радзецца: і праз дзесяткі гадоў майстэрства, набытае ў ракетных войсках стратэгічнага прызначэння, не страчана. Там, дарэчы, атрымаў і першую ў сваім жыцці ўзнагароду "За воінскую доблесць". Сеў за ключ-перадатчык — і ўсё ўзнавілася. "Што

ўвайшло ў маладосці ў свядомасць, падсвядомасць чалавека — тое назаўсёды," — абагульняе юбіляр. Далей на экране — сцэна Тэатра юнага глядача, дзе драматург пачынаў працаваць як акцёр пасля заканчэння Тэатральна-мастацкага інстытута. Там жа ў 79-м была і першая прэм'ера па яго п'есе "Выбар". Цяпер на яго рахунку — 22 п'есы, якія ідуць па ўсім свеце, 7 мастацкіх кінастужак, створаных па яго сцэнарыях — у тым ліку і ўсім вядомы фільм "Белыя Росы" (1983).

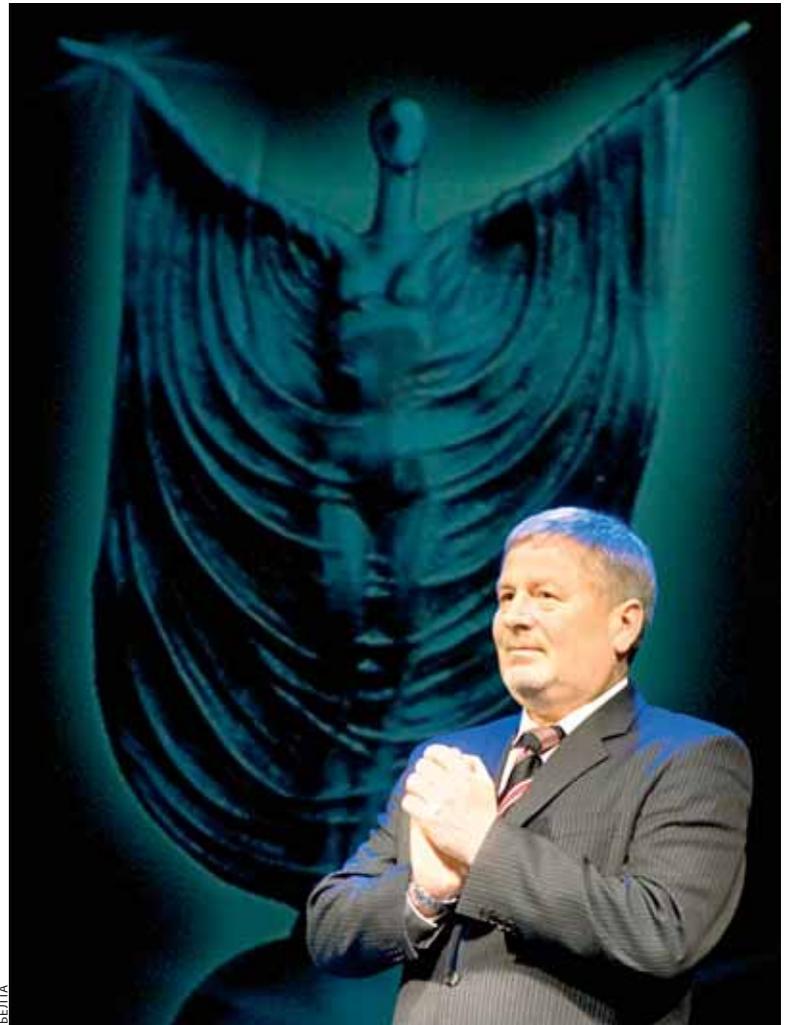
— Мне не цікава ўчора, мне цікава, што будзе заўтра, — парадасальна прызнаецца Дударав. Бо вядома ж, што ў творчасці яго цэлы цыкл п'есаў звернуты да гістарычнай мінуўшчыны: "Князь Вітаўт", "Палачанка", "Чорная панна Нясвіжа", "Ядвіга"... Зрэшты, будзе правільным сказаць, што даўніна там — толькі аснова для аўтара, каб заглянуць у будучыню: куды мы рухаемся? што будзе далей?..

Дзевятага Мая для Аляксея Дударова, колькі сябе памятае — асаблівы дзень. "Я яго заўсёды адзначаў, адзначаю і буду адзначаць. Бацька..." — гучыць у фільме закадравы голас. А вось і сам сын салдата падыходзіць увесну да магільна гвардыі старшыні Ануфрыя Іосіфавіча Дударова, побач пахавана і маці, Анастасія Яўхімаўна. З бацькам, прызнаецца,

ён і "пабываў на вайне", хоць нарадзіўся праз пяць гадоў пасля Перамогі. Нават на помніку прымацаваны фотаздымак-медальён, на якім старшыня Дударав — у вайскавай форме. "Гэта вайсковы фотаздымак, — тлумачыць сын, — ён усё жыццё потым насіў гімнасцёрку, афіцэрскі рамень... Пávaжаў вайскоўцаў і хацеў, каб я стаў абавязкова афіцэрам, і сам я гэтага хацеў. І тую інфармацыю, якую ён меў, пра вайну, перадаў мне, як гаворыцца, у спадчыну. Можа я, нарадзіўшыся ў хуткім часе пасля вайны, увабраў яе, што называецца, і генетычна... А з другога боку — праз яго ўспаміны, размовы з сябрамі. Менавіта так я засвойваў яго жыццёвую філасофію, стаўленне да вайны, праз яго ішло і асэнсаванне таго, што адбылося ў гісторыі".

Усё, пра што бацька Аляксея ўспамінаў, "прарасло", пераплавілася потым у "Радавыя" — жыццесцвярджалую і праўдзівую п'есу пра вайну. Ён успамінае: "Многія з франтавікоў потым пыталіся ў мяне: зразумела, ты таленавіты, але адкуль ты воль гэта дэталі ведаеш?.. Пра іх жа мог ведаць толькі чалавек, які быў там. І я адказаў: бацька мой быў там..."

Старшыня Ануфрыя Дударав не дажыў у 82-м да свята Перамогі пару месяцаў. "Ён ведаў, што

Драматургу Аляксею Дудараву заўсёды цікава, што будзе заўтра

жыццё ўжо заканчваецца, і вельмі хацеў дажыць — менавіта да Дня Перамогі, а не "да лета", як кажуць часам пажылыя людзі," — згадвае сын. Ён вельмі ўдзячны бацьку за жыццёвы вопыт, светапогляд салдата-пераможцы, які ад яго засвоіў, таму і прыязджае па магчымасці ў свае Зарубы, у Дзюбровенскі раён Віцебшчыны, каб "павітацца з салдатам".

Пэўна, ад бацькі яго шмат у характары мудрага беларуса Дзерваеда, гэта адзін з ключавых вобразаў у п'есе Аляксея Дударова "Радавыя" (1983), якая зрабіла яго знакамітым на ўвесь Савецкі

Саюз і за яго межамі. Менавіта за спектакль "Радавыя", пастаўлены на мінскай Купалаўскай сцэне, яго стваральнікі, у тым ліку і аўтар п'есы, у 1985-м атрымалі высокія званні лаўрэатаў Дзяржаўнай прэміі СССР. Так пачынаўся зорны час сына салдата, драматурга Аляксея Дударова.

А сёння гвардыі старшыня Ануфрыя Дударав, пэўна, парадваўся б: сувязь паміж пакаленнямі былі радыст наладзіў. Ёсць роду працяг, бо ў Аляксея Ануфрыевіча падростаюць унук Арсен і ўнучка Іаана — праўнучкі салдата Перамогі.

Птушаняты атрымалі "пашпарты"

Алена Стасюкевіч

Гродзенскія арнітолагі акальцавалі шасцярых птушанят сокала-пустальгі, якія вывеліся ў гняздзе на фасадзе Пабернардынскага касцёла.

Вырастаць у сокалаў!

Пачалі назіранне за рэдкай птушкай, якая пасялілася ў горадзе, яшчэ ў сакавіку. Тады ў гняздзе пустальгі была ўсталяваная вэб-камера. За жыццём пары дарослых птушак, іх патомствам атрымалі магчымасць назіраць і ўсе жадаючыя гродзенцы — малюнак трансліраваўся на плазменны экран на адной з

плошчаў абласнога цэнтра.

Каб і ў далейшым сачыць за станам, развіццём і паводзінамі рэдкай для Беларусі птушкі, арнітолагі вырашылі акальцаваць птушанят пустальгі, прывоіўшы ім асабістыя нумары. На думку кіраўніка Гродзенскага абласнога аддзялення аб'яднання "Ахова птушак Бацькаўшчыны" Дзмітрыя Вінчэўскага, пустальга ў апошнія гады прылятае ў Гродна з Заходняй Еўропы. Птушка ўсё часцей месціцца ў гарадах і прылеглых да іх тэрыторыях, гняздуецца ў нішах будынкаў або кінутых гнёздах варон і гракоў. Гродзенскім арнітолагам вядома пяць месцаў гнездавання гэтай птушкі ў абласным цэнтры.

Сокал-пустальга занесены ў Чырвоную кнігу Беларусі. У гэтым годзе пустальга — птушка года ў краіне. Вастрыва зроку пустальгі вышэй чалавечай у 2,6 раза. Чалавек з такім зрокам мог бы прачытаць усю табліцу для праверкі зроку з адлегласці 90 метраў.

НАВАКОЛЛЕ

Рамонт на балоце

Паднаўленне запруды на балоце Ельня — карпатлівая праца

Вольга Шымановіч

Раней такія мясціны асушалі. Цяпер там ставяць плаціны, каб зберагчы ваду.

Жыццёва важнымі для аднаго альбо некалькіх відаў птушак называюць арнітолагі балоты нахталт таго, што ў заказніку "Ельня", на Віцебшчыне. Каб не зніклі рэдкія віды жывёл, раслін, экалагі прапанавалі аберагаць каштоўныя прыродныя тэрыторыі, дзе

яны жывуць. Пра такія аб'екты добра ведаюць "зялёныя" па ўсёй Еўропе. Таму і пад праект «Захаваем Ельню разам!» выдзяляюць сродкі як айчынным кампаніям, так і замежным фондам. А працуюць у багністым месцы беларускія добраахвотнікі.

Рамонтам плацін на балоце займаліся і сёлета. Мэта акцыі: зрабіць аптымальным водны рэжым на Ельні, каб пазбегнуць там пажараў, даламагчы аднавіць-

ца парушанай экасістэме. Плаціны на каналах, зробленых калісці ў цэнтральнай частцы балота, валанцёры будавалі два—тры гады таму. Цяпер на тыя абшары не прабрацца тэхніцы, даводзіцца дапамагаць экасістэме ўручную. Робяць канструкцыі з бяровенняў, глебу — хоць і прасты, але эфектыўны матэрыял. А рамонт навошта? Вясной тут шматводна, і краі плацін крыху падмываюцца, вада "ўцякае". Вось і паднаўлялі запруды, каб балота жыло сваім спрадвечным жыццём.

Працавалі валанцёры спачатку на поўначы балота, на канале да возера Курганістае, потым на поўдні, ля возера Яггіня. Дзве з трох плацін, збудаваных два гады таму, былі капітальна адрамантаваны. У рабоце ўдзельнічалі валанцёры з Міёр, Шаркаўшчыны, вёсак Чапукі, Наўгароды, Германавічы, Старыя Крукі. Бо і для іх Ельня таксама — не проста балота, а важны складнік жыцця.

Дарэчы, аднаўленне балотнай Ельні — толькі адна з частак міжнароднага экалагічнага праекта.